

de Architect

Secret Operation 610

Vliegbasis Soesterberg
Scope - P 014

Matthijs Bouw

Een icoon voor iedereen
Proces - P 028

**Nieuwe diensten,
nieuwe kansen**

Architectenvak in beweging
Strategie - P 046

OMA, Kunsthal Rotterdam

Renovatie door Ellen van Loon
Ontwerp - P 058

Duurzaamheid ontrafeld

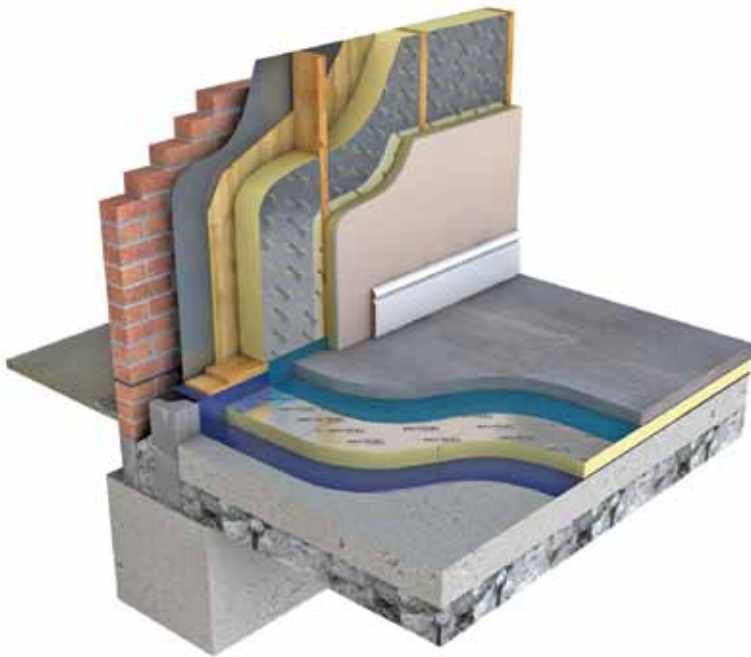
Hergebruik van gebouwen
Techniek - P 080

Verlichting

Uitgelicht Sander Klaas van Veen
Producten - P 106

Ineke Hans

*“Architecten willen in een gebouw
vaak een ‘ei leggen’ met meubels”*

Techniek

“We moeten ons richten op goede gebouwen met een intrinsieke duurzaamheid”

Er ontstaat een soort moeheid binnen de vakgemeenschap om het debat gaande te houden over wat duurzaamheid nou precies is. En toch verdient het onze aandacht. Er zijn manieren zijn om het containerbegrip 'duurzaam' uit te diepen en effectiever in te zetten in het ontwerpproces.

Onderzoek

Beslissingsmodel voor duurzaam materialiseren. Duurzaamheid ontrafeld - P 080

Reportage

Hergebruik van gebouwen. Kansrijke verruiming van technische mogelijkheden - P 086

Interieur

De ontwerppraktijk van Ineke Hans

Interview

Van autonoom werken naar de projectmarkt - P 094

Reportage

De werkweek van Ineke Hans - P 100

Cover

Fotograaf Wouter Vandenbrink

Producten

Verlichting

De ontwikkeling gaat verder

Uitgelicht

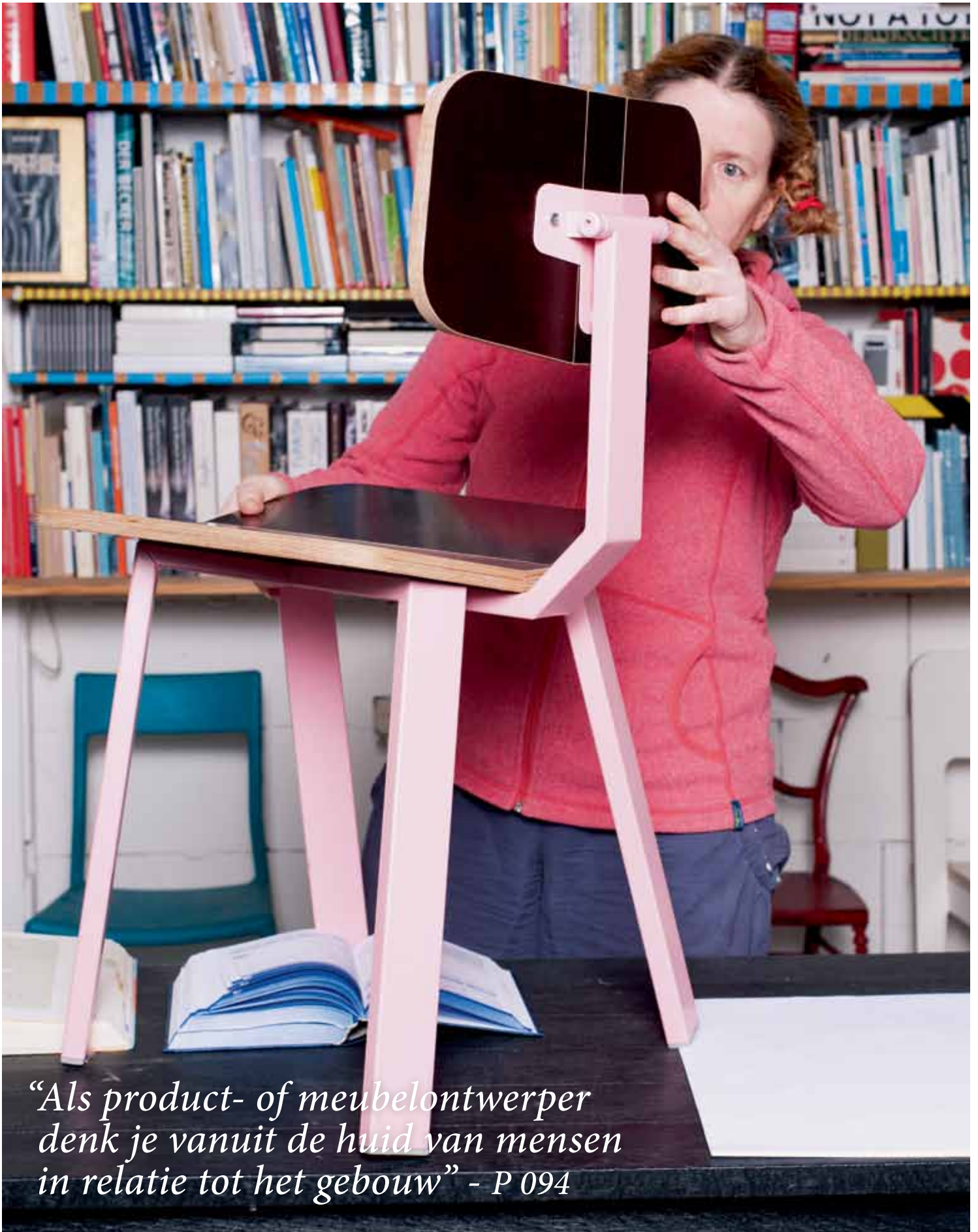
Sander Klaas van Veen. Industrieel design in het kwadraat - P 106

Zilverkleurig railsysteem - P 108

Schelp als inspiratie - P 109

Van Gogh in Nuenen - P 110

Lichtdoorlatend tapijt - P 111

*“Als product- of meubelontwerper
denk je vanuit de huid van mensen
in relatie tot het gebouw” - P 094*

Foto
Herman van Ommen

Interieur *De ontwerppraktijk van Ineke Hans*

Er zijn niet veel ontwerpers die bereid zijn zoveel medewerking te verlenen aan de totstandkoming van een artikel. Vooral niet als het niet direct ingezet kan worden als marketingtool voor een recent opgeleverd project of gelanceerd product. Mede daarom zijn de artikelen die in dit katern staan, uniek te noemen. Speciaal voor *de Architect* hield Ineke Hans een dagboek bij van een niet heel typische werkweek. Sommige foto's maakte ze zelf met haar telefoon. Vandaar dat er af en toe een stukje vinger te zien is. In het interview zijn een aantal projecten te zien die nog volop in de uitvoeringsfase zitten.

We hopen hiermee de focus te verleggen van het object naar de dagelijkse ontwerppraktijk waar ontwerpers mee te maken hebben.

Interview Ineke Hans

Van autonoom werken naar de projectmarkt

Grote opdrachtgevers weten Ineke Hans steeds vaker te vinden. Recentelijk heeft de eigenzinnige product- en meubelontwerper maar liefst vijf enerverende projecten afgerond. Stuk voor stuk spreken ze tot de verbeelding: van het samenwerken met de lokale handwerkslieden op een Canadees eilandje tot het inrichten van een basis-schoolbibliotheek voor kinderen met concentratieproblemen.

Tekst
Bieke van der Mark

Bieke van der Mark (BvdM) *Vorig jaar zomer was er nog de door Lidewij Edelkoort gecreëerde Arnhem Mode Biënnale waarvan jij alle bewegwijzering en meubilair mocht verzorgen. In het afgelopen halfjaar heb je nog vier van zulke omvangrijke projecten afgerond. Je moet het razend druk hebben gehad.*

Ineke Hans (IH) *Zoveel grote opdrachten tegelijkertijd is voor een kleine studio als die van mij inderdaad hard aanpoten. Normaal doe ik elk jaar één of twee van die grote klussen voor de projectmarkt erbij en houd ik me daarnaast vooral bezig met*

opzichzelfstaande product- en meubelontwerpen. Dat doe ik de laatste jaren overigens met name voor andere designlabels zoals Arco, Ahrend, Magis, Offecct en Royal kvb. In eigen beheer ontwikkelen komt minder vaak voor dan vroeger.

BvdM *Welke verschillen ervaar je tussen het uitvoeren van opdrachten voor de projectmarkt en het ontwerpen van meer 'autonome' meubelen en gebruiksvoorwerpen?*

IH *Bij de grotere opdrachten voor de projectmarkt, vooral de architectonische, duurt de uitvoering meestal wat langer. Er zitten meer pauzes in dat soort projecten, doordat er eerst andere stappen gerealiseerd moeten worden. Daar staat tegenover dat deze trajecten vaak spannender zijn omdat je met veel meer variabelen te maken krijgt en je als het ware meer ballen in de lucht moet houden. Ik vind het daarom prettig om tussen beide werelden te mogen pingpongen. Soms lopen ze trouwens ook door elkaar, zo bekijken we op dit moment of het zitmeubilair voor de Fogo Island Inn ook voor de particuliere markt in productie kan worden genomen.*

BvdM *Bij nieuwe gebouwen valt een tendens te ontwaren dat de aankleding en inrichting steeds vaker sluitposten zijn, wat vind je daarvan?*

IH *Zonde. Je ziet vaak dat architecten of interieurarchitecten in een gebouw een 'ei willen leggen' met meubels. Ze denken dan: "O, dat doen we er zelf ook wel even bij". Maar als je vervolgens op zo'n stoel plaatsneemt, dan merk je toch dat de vorm van de zitting of de hoek van de rugleuning nét niet goed zijn. Als product- of meubelontwerper denk je toch net iets meer vanuit de huid van mensen in relatie tot het gebouw, terwijl architecten focussen op de grote lijnen. Wij testen onze prototypes uitvoerig voordat we ermee verder gaan.*

BvdM *Voor het Hof van Sevenhuijsen, een door architectenbureau Kühne & Co ontworpen pand van woningcorporatie Ymere dat deze zomer in Haarlem wordt opgeleverd, heb jij een kilometer aan balkonhekken ontworpen. Hoe was het om een bijdrage aan zo'n omvangrijk architectonisch project te leveren?*

IH *Ymere incorporeert al vele jaren kunst in hun bouwprojecten, heel prijzenswaardig vind ik dat. Kühne & Co staat bekend om zijn strakke en sobere stijl, maar voor de balkons wilde Ymere echt iets expressiefs. Het balkonhek dat ik heb ontworpen is van binnen vlak, zodat je zo veel mogelijk ruimte voor de bewoners behoudt, maar aan de straatkant zijn er uitstekende bladeren aan bevestigd. Dit werkt heel speels en decoratief, maar zorgt tevens voor wat extra privacy. Ik vind het heel erg belangrijk om me te verhouden tot de menselijke maat, om ook aan de behoeften van de gebruiker te denken en niet alleen aan het esthetische statement dat je wilt maken. Dat is denk ik wel een meerwaarde van het inschakelen van een meubel- of productontwerper bij zo'n architectonisch project. Wij zijn bovendien geneigd om een ontwerp al in de beginfase tot op de millimeter nauwkeurig uit te werken, vast te leggen en daarbij de juiste uitvoerder te kiezen, waardoor de uitvoering later niet kan verwateren. Dat vereist vroeg in het proces al werkzaamheden en toewijding die in die fase vaak nog niet voorzien zijn door uitvoerders en opdrachtgever.*

1

2

3

Ymere en ontwerpers

Ymere incorporeert sinds jaar en dag kunst en design in de woningen en buurten die ze bouwt. Zoals ze het zelf verwoorden: "Kunst en architectuur brengen mensen met elkaar in contact en verbinden ze met hun omgeving. Ze maken bewoners trots op hun buurt."

Buitenmeubilair

Voor Fogo ontwierp Ineke Hans ook een modulair zitsysteem dat over het eiland kan worden verspreid. De snel in elkaar geflanste hekjes die je overal op Fogo tegenkomt, vormden de inspiratiebron voor de publieke zitbanken die Ineke Hans voor het eiland ontwierp.

Meubilair voor Fogo Island

Eind 2010 werd Ineke Hans benaderd voor een uitzonderlijk project: het ontwerpen van een serie zitmeubels voor de Fogo Island Inn, vorig jaar geopend op Fogo, een afgelegen eilandje met adembenemende natuur in de ijskoude zee tussen Newfoundland (Canada) en Groenland. De bouw van de Inn maakt deel uit van een sociaal-economisch plan van de Shorefast Foundation om de toekomstperspectieven van het leeglopende eilandje te verbeteren. Het achtergrondverhaal leest als een sprookje. De initiatiefneemster van het project, Zita Cobb, is geboren op Fogo als de enige dochter van een eenvoudige vissersman met zes broers. Ze groeide op in een huis zonder elektriciteit en stromend water. Waar de meeste van haar mannelijke leeftijdsgenoten slechts tot hun negende levensjaar naar school gingen om vervolgens hun vaders te moeten helpen met het vissen, ging zij studeren en schopte ze het tot een van de meest succesvolle zakenvrouwen van Canada. In 2002 stopte Cobb met werken, verkocht ze haar aandelen voor 69 miljoen dollar en startte ze een filantropisch project in Rwanda. Op een gegeven moment realiseerde ze zich echter dat er op Fogo ook ernstige problemen waren. De vis-

stand liep drastisch terug en jongeren trokken weg vanwege het gebrek aan werk. In de hoop de vooruitzichten van haar gemeenschap te verbeteren, bedacht en financierde Cobb enkele ambitieuze initiatieven om geotourisme op gang te brengen, onder andere door het eiland tot een internationale kunstbestemming om te toveren. Verspreid over Fogo kwamen zes iconische kunstenaarsstudio's voor artists-in-residence tot stand, allen ontworpen door de van oorsprong Newfoundlandse architect Todd Saunders. Van zijn hand is ook het ultraluxe hotel, de Fogo Island Inn, dat onderdak biedt aan de inmiddels op gang gekomen toestroom van welgestelde kunst- en natuurtoeristen. Het modernistische onderkomen wordt nadrukkelijk een Inn (herberg) genoemd, ook al gaat het hier om een vijfsterren accommodatie. Hans: "Het idee achter de Fogo Island Inn sprak me gelijk heel erg aan. Hoewel er op het eerste gezicht een luxueus National Geographic-achtig toerisme lijkt, heeft Cobb er van meet af aan voor gewaakt dat het ook een plek moest worden waar de locals bijeen kunnen komen voor hun bruiloften, muziek- en filmavonden. Door deze dubbelfunctie zie je dat de toeristen en de eilandbewoners zich met elkaar gaan mengen, wat mij

aan het hart gaat. De mix van mensen doet een beetje aan alsof je in een hut hoog in de bergen komt waar je achtergrond geen rol speelt." Om de werkgelegenheid op Fogo aan te zwengelen was het de bedoeling dat al het door Hans ontworpen meubilair, waar later ook nog het terrasmeubilair van het hotel en de publieke zitbanken voor op het eiland bijkwamen, aldaar door de plaatselijke bevolking zelf werd geproduceerd. Hans: "De samenwerking was heel bijzonder. Het ging hoofdzakelijk om mannen van het niveau kuiper/botenbouwer die alleen met hout werkten wanneer ze niet aan het vissen waren. Ze hadden totaal geen ervaring met het werken vanaf tekeningen dus we hebben samen over de beste productiemethode nagedacht. Veel van hen waren eigen baas op hun vissersboot waardoor er een soort anarchisme in die mannen zat dat me heel erg aansprak. Voor de gebreide bekleding van het binnenmeubilair kwam ik terecht bij de vrouwen van het lokale quilting-gilde. Die vrouwen waren misschien nog wel anarchistischer dan die mannen. Ze kwamen telkens met heel iets anders aanzetten dan wat ik van tevoren met ze had afgesproken." Hans stelde zich tot doel om meubels te ontwerpen waar de makers zich verbonden mee zouden

voelen en waar ze trots op konden zijn. Ze baseerde het folkloristische uiterlijk van het binnenmeubilair op de robuuste houten Windsor-achtige stoelen die de ontwerpster tijdens haar vooronderzoek op Fogo overal was tegengekomen. "Geïnspireerd door het bijzondere kleurgebruik in en op de houten huizen van de plaatselijke bevolking liet ik de stoelen in zachte pasteltinten schilderen, terwijl de bekleding van de zitting juist een heftige kleur kreeg zoals bloedrood of oker. De Fogo-ers noemen dat vloekende kleurgebruik happy clashing en vinden dat ontzettend leuk."

1, 2, 3 De folkloristische uitstraling van het zitmeubilair van de Fogo Island Inn sluit aan op de historie van de eilandbewoners.

4 Fotograaf Iwan Baan

N34-meubilair voor de provincie Drenthe

Dichterbij huis heeft Ineke Hans, in opdracht van de provincie Drenthe, een serie informatiezuilen, variabele zitplekken en bermpaaltjes ontworpen. Deze zijn afgelopen winter langs de N34 geplaatst als onderdeel van een permanente kunstroute. De provincie wil herkenbaarheid geven aan deze provinciale weg en vertellen over heden en verleden. Hans: "De weg vindt zijn oorsprong in een oude handelsroute die dwars door Drenthe naar het noorden liep. Mijn opa, die boerenknecht was op een grote herenboerderij onder Coevorden, legde dit traject eens per jaar af om de paardenmarkt in Zuidlaren te bezoeken. Onderweg kon men vroeger uitrusten bij herbergen met prachtige namen zoals de Gouden Leeuw, de Groene Fazant, de Zwarte Os en de Witte Olifant. Dit gegeven nam ik als uitgangspunt voor de informatiezuilen die op tien rustplekken langs de N34 zijn geplaatst. Het zijn een gek soort wind- of wegwijzers geworden." De dieren op de informatiezuilen staan symbool voor zes verschillende thema's waarin de cultuurhistorie en bezienswaardigheden van de omgeving zijn ondergebracht: oertijd & ijstijd (mammoet), bossen & poelen (hert), folklore & ambacht (gans), uitstapjes & handel/toerisme en markt (paard), heide & veen (schaap) en akkers & vee (koe). In tekst en beeld kunnen pauzerende automobilisten zich bij de zuilen over deze onderwerpen laten informeren. Hans: "Ook zijn er QR-codes die verwijzen naar nog meer informatie op internet, bijvoorbeeld waar er in de omgeving bepaalde streekproducten te koop zijn." Het zitmeubilair dat Hans voor de tien verzorgingsplaatsen en carpoolplekken langs de provinciale weg ontwierp, is variabel. Eén enkel element kan door één of twee personen worden gebruikt als zitje met een klein tafelblad. Als je er twee aan elkaar schakelt wordt het een bank en in drievoud krijg je een picknicktafel. De betonnen voet van de zitjes is precies hetzelfde als die van de bermpaaltjes en de informatiezuilen. Hans: "Behalve kostenefficiënt bleek dat ook van esthetisch belang: doordat hetzelfde element telkens terugkeert, worden de verschillende onderdelen van het wegmeubilair visueel familie van elkaar. De opvallende gele kleur helpt hier ook bij." Het materiaal van de zit- en tafelvlakken is een ander interessant aspect van dit project. Hans: "Drenthe afficheert zichzelf als groene provincie

Biobased composiet

Het Nederlandse bedrijf NPSF is koploper op het gebied van natuurlijke vezelversterkte composieten. Een versie met vlas en hennep werd gebruikt voor de materialisatie van het N34-meubilair.

1

2

en in de materiaalkeuze hebben wij daaraan willen refereren." Waar dergelijk wegmeubilair normaal gesproken uit gehard plastic, hout, metaal of beton bestaat, heeft Hans in samenwerking met NPSF met een nieuwe, milieuvriendelijke composiet gewerkt. Deze is bio-based waarbij natuurlijke vezels als vlas en hennep het materiaal slagvast maken.

Vergeleken met de gebruikelijke glas- en koolstofvezels en chemische harsen is dit een veel schoner proces, het materiaal is lichter en de verwerking kost veel minder energie. Hans: "De natuurlijke vezels geven bovendien een aantrekkelijke, grassige look aan het oppervlak en past van nature bij de groene provincie Drenthe."

Wonderwoud voor basisschool de Windroos

Voor de Windroos, een nieuwe school voor speciaal basisonderwijs in Oldenzaal, ontwierp Ineke Hans de inrichting van de bibliotheek voor zowel de onder- als de bovenbouw. Hans: "Uitgangspunt was dat de inrichting de fantasie van de leerlingen moest prikkelen maar tegelijkertijd toch een soort van rust, reinheid en regelmaat diende uit te stralen. Veel van de kinderen op deze school worstelen namelijk met concentratieproblemen."

Elk van de tien jeugdboekenrubrieken kreeg een eigen meubel toebedeeld. Naast losse boekenbakken die eventueel mee de klas in kunnen, werd in sommige meubels ook een themavitrine opgenomen. De meubels met de rubrieken 'strips' en 'humor' kregen bovendien een zitplek om te lezen. Het thema van de boeken wordt kenbaar gemaakt met behulp van een groot icoon waarvan de contouren uit de verhoogde achterwand van het meubel zijn gefreesd. Hans: "De iconen sluiten aan op de belevingswereld van de twee leeftijdsgroepen. Zo wordt de rubriek 'dieren/natuur' in de onderbouwbibliotheek verbeeld als een dinosaurus die achter een konijntje aanzit en in de bieb voor de bovenbouw als een skelet. Dankzij de iconen kunnen de kinderen al van een afstandje zien wat er in de bijbehorende boekenbakken te vinden is. Ze doen bovendien een beroep op hun associatieve vermogen."

Hans vulde de vitrines met objecten die ook weer te maken hebben met het genre van de boeken. Tweedimensionale decorstukken bieden hiervoor een gestileerde context, zodat er een vervreemdende mix ontstaat tussen verbeelding en werkelijkheid. Zo is de vitrine bij de avontuurboeken ingericht met allerlei speelgoed- en miniatuurvervoermiddelen in een vereenvoudigd berglandschap van plaatmateriaal. Hans: "Net als de iconen zijn deze ensceneringen bedoeld om de fantasie van de kinderen te prikkelen. Ik heb van de hele bibliotheek een associatief wonderwoud willen creëren dat de kinderen nieuwsgierig maakt naar de inhoud van de boeken. Om het toch rustig te houden zijn de decors en alle objecten in de vitrines wit van kleur."

De bibliotheken zijn niet statisch en verhouden zich ook tot de realiteit van alledag en bepaalde leerprocessen. Zo kreeg de onderbouw een vitrine die gerelateerd is aan de jaarkalender. Hierin worden zelfportretten vanjarige kinderen dagelijks

omgeslagen, en zijn objecten te zien die te maken hebben met bepaalde feestdagen of seizoenen. In de bovenbouwbibliotheek staat een vitrine waarin leerlingen hun verzameling mogen tonen of objecten die samenhangen met een spreekbeurt. Daarnaast is er voor zowel de boven- als onderbouw een 'kunst- en cultuurvitrine' waarvan de inhoud aldoor wisselt. Elke maand verzorgt een andere klas een tentoonstelling van zelfgemaakte knutsels, tekeningen en schilderijen. Hans: "Hiermee krijgt de creativiteit van de kinderen een podium en waardering en wordt cultuur ook iets dat leuk voor henzelf kan zijn. De exposities gaan gepaard met een feestelijke opening met ranja of iets dergelijks."

1, 2 N34-meubilair voor provincie Drenthe. Doordat hetzelfde element terugkeert, worden de verschillende onderdelen visueel familie van elkaar. Fotograaf Koos Schaart
3 De onder- en bovenbouw kregen ieder een bibliotheek. De hoogten van de meubels verhouden zich tot de lengte van de twee leeftijdsgroepen, maar ook tot de lambriseringen op de gang, waardoor de 'verwonder-eilanden' toch relatief rustig overkomen. Fotograaf Herman van Ommen
4, 5 De meubels bevatten boekenkisten en vitrines of zitbankjes en staan in groepjes op een blauwgekleurd 'verwonder-eiland'. Fotograaf Herman van Ommen

3

4

5

De werkweek van Ineke Hans Van Arnhem naar Stockholm, Londen en weer terug naar huis

Hun producten kent iedereen. Maar hoe ziet hun werkweek eruit? Is het leven van een ontwerper romantisch, keihard bikkelen of jetset? Ineke Hans hield een dagboek bij van een niet helemaal typische werkweek. Een ding wordt duidelijk: een goede ontwerper kan goed plannen en snel schakelen, werkt hard en heeft een goede assistent nodig.

Tekst

Bieke van der Mark

Maandag 3 februari

8.00 uur: met een koffer op de fiets richting station Arnhem cs, vanwaar de treinen direct naar Schiphol gaan. Snel een koffie en een krant mee voor onderweg en een uur later ben ik er. Eenmaal aangekomen in Stockholm blijkt mijn koffer niet op de band. Aaaaaaah! Bij de servicebalie juist een beschrijving doorgegeven als de lopende band toch nog mijn koffer uitspuugt: fijn. Snel naar het hotel, de middag gebruik ik om mail weg te werken en te werken aan een aantal presentaties die ik later deze week nodig heb bij gesprekken

Eind van de middag even naar Harri Koskinen die vandaag de gastheer is voor littala. Een aantal ontwerpers, onder wie Harri en ik, heeft aan een geheel nieuwe lijn voor littala gewerkt die op de beurs in Milaan gepresenteerd zal worden. In de aanloop hiervan vindt in Stockholm al een soort appetizer plaats: littala & friends. De betrokken ontwerpers mogen elk een avond gasten uitnodigen. Ik ben vooral benieuwd naar de locatie waar het feest wordt gegeven. Mijn contacten bij littala zijn er al een tijdje zeer lyrisch over. Wanneer ik een piepkleine littala-winkel inloop, openen twee winkelmeisjes geheimzinnig een achterdeur. Ik kom op een flinke binnenplaats terecht. Fakkels leiden me naar een andere achterdeur en via een steile trap naar boven kom ik in een klein, zeer charmant appartement. (1)

Er is een gezellige borrel aan de gang. Ondertussen bemoeit Harri zich met de muziek. (2) Ik ben blij dat ik langsgedaan ben, want morgenavond is het mijn beurt om gastvrouw te zijn. 's Avonds naar de Zweedse Elle Decoration Awards. Ik ben niet voorbereid op het circus waar ik in terechtkom. Terwijl ik nog in mijn eigen

wereld verkeer, word ik bij binnenkomst direct met hoofdredacteur Svante Öquist op de foto gezet. Het moet een verwarde blik in de camera zijn geworden. De eventmanager heeft meer voor me in petto, want als het officiële programma begint word ik in de arm genomen en op de eerste rij in het publiek geplaatst tussen de genomineerden en de belangrijke gasten. Björn Dahlstrom, een erg sympathieke ontwerper die bijzonder werk maakt, krijgt een prijs. Björn is altijd erg bescheiden, wat ik een fijne

eigenschap vind voor ontwerpers. Ook Chris Martin valt in de prijzen met zijn bedrijf Massproductions. Ik ken Chris al lang. Hij zat achter me toen we studeerden aan de Royal College of Art (RCA) in Londen. Hij is direct na zijn afstuderen naar Zweden vertrokken en heeft jaren voor IKEA gewerkt voordat hij zijn eigen bedrijf opstartte. De uitreikingen zijn ultrakort, opdat de aanwezigen snel aan de borrel kunnen. Niet te laat naar mijn hotel om door te werken aan mijn presentaties.

Dinsdag 4 februari

's Ochtends toch nog even een laatste blik op wat ik gisterenavond laat afmaakte en dan naar de beurs (3: Beetle stoel en Rewrite desk door Gamfratesi, 4: Stoel met een mooie rug, inspirerend!). Bij de entree loop ik Jos Pelders van Innofa tegen het lijf. We spreken elkaar over het project dat ik gedaan heb op Fogo Island, Canada. Het project krijgt een staartje: de meubels die met de bewoners van het eiland werden gemaakt, gaan industrieel geproduceerd worden door Moroso. Ik wil graag de stoffen

van Jos gebruiken. We hopen dat het lukt om dit voor Milaan goed af te ronden. Begin van de middag is er een perspresentatie op de stand van Offecct. De ontwerpers van alle nieuwe producten vertellen iets over hun project. Last minute duwt Anders Englund van Offecct me ook in de rij met sprekers. Hoewel er maar weinig grote veranderingen zijn, is er toch iets over Small Room – mijn modulaire systeem voor Offecct – te vertellen (6). Twee weken geleden werd een nieuwe ontwikkeling van DuPont aangereikt die het mogelijk

maakt om via inductie je telefoon, iPad of laptop op te laden terwijl je aan een werkblad werkt. Zo'n eerste werkblad is toegepast op de brede armleuning (7) van Small Room. Met een grafische ingreep is duidelijk waar je je smartphone kan neerleggen en dan wordt 'ie opgeladen. Het zal niet lang meer duren voordat toekomstige vergadertafels voorzien worden van dit soort technieken, zodat laptops zichzelf kunnen opladen tijdens een vergadering. Halverwege de middag vertrek ik naar Södermalm waar ik een paar uur later

gastvrouw ben voor littala (5). Rond een uur of vijf arriveren de eerste gasten in het verborgen appartement achter de littala-winkel. Het is een leuke groep mensen: zeer gemêleerd en uit allerlei hoeken van de wereld. Onder de aanwezigen veel pers en veel leuke collega-ontwerpers, zoals Alfredo Häberli, Giulio Ridolfo en Gamfratesi (8). Simo Heikkilä en zijn vrouw Teija ontmoette ik afgelopen zomer in Finland tijdens de Alvar Aalto Seminars. Het wonderlijke van het feest is dat er nog niets van littala's geheime nieuwe lijn te zien is, wat door de

Stockholm Furniture & Light Fair en Design Week

Elke eerste week van februari staat Stockholm in het teken van design. Het is de Scandinavische tegenhanger van de Salone in Milaan, met meer nadruk op de noordelijke landen.

Royal College of Art alumni

Onder de vele alumni die ooit afstudeerden bij de RCA zitten enkele notabele ontwerpers, waaronder Jasper Morrison, James Dyson en Robin Day. Sir Edwin Lutyens studeerde er architectuur van 1885 tot 1887.

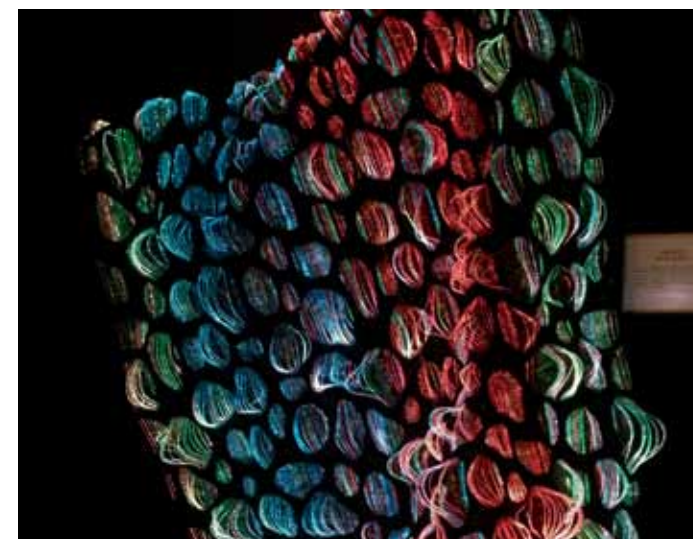
meeste bezoekers als een verademing wordt ervaren in een week met een overkill aan design (9: Meneer Stylepark en mevrouw Designboom). Ik doe nog een interview met Interni over mijn Fogo projecten en het werk dat eraan komt voor Milaan. Er zijn haringen en kaas (10), de dj draait jazz. Er hangt een goede vibe. In de vroege avond naar een private party van Offecct en Foscarini in de showroom van Offecct. Ook daar is het druk en gezellig en spreek ik veel mensen. Voor Summit doe ik een

podcast-interview m.b.t. mijn werk voor Iittala. Lastig als je er niet veel over mag zeggen, want wat het is moet geheim blijven tot april. Uiteindelijk beland ik met een paar mensen van DAMN Magazine in restaurant 'Rolf's Kök' waar het Zweedse architecten- en ontwerp bureau Claesson Koivisto Rune samen met ontwerper Christoph Pillet een tafel heeft geboekt. Het restaurant is in de jaren tachtig ontworpen door Thomas Sandell. Het eten is verrukkelijk. Tegen twee uur rol ik mijn bed in.

Woensdag 5 februari

Vroeg op, afspraak met Anders van Offecct op de beurs. We drinken koffie in de viplounge (waar geen kip te bekennen is) en bespreken de verkoopcijfers van Small Room. Het is in korte tijd een van hun best lopende producten geworden. Het modulaire zitsysteem geeft architecten de mogelijkheid om labyrintachtige inrichtingen te maken. Er zijn meerdere banken met hoge ruggen, maar Small Room is open, minder claustrofobisch en heeft veel functies. Blijkbaar

spreekt dat erg aan. Er is net een aantal grote projecten mee ingericht in Engeland. In Amerika staat een groot project met Sony op stapel. Leuk nieuws, maar we spreken vooral over een nieuw project waarvan de prototypes moeten worden opgestart. We nemen mijn presentatie door. Ik hoop dat het lukt om het ontwerp voor Orgatec klaar te hebben, maar het is momenteel heel erg druk in de werkplaatsen van Offecct waardoor modelmaken er met moeite tussen door gepland kan worden.

Hierna een afspraak met een ander Zweeds bedrijf, dat graag een project met me wil doen. Ik heb wel ideeën, maar ik twijfel voortdurend en weet niet of het bedrijf wel bij me past. Het zijn erg aardige mensen en dat vind ik al bij voorbaat een bonus... We spreken af volgende week nog even contact te hebben. Nog snel even kijken bij Greenhouse. Zoals op vele beurzen is er ook in Stockholm plek voor jong talent. Greenhouse (11-14) staat er echter om bekend dat er in het verleden

veel jong talent gescout is dat later doorbrak. Er staan een paar jonge ontwerpers waarvan één met interessant oplichtend textiel. (13) Eind van de middag vlieg ik naar Londen. Ik verheug me erop 's avonds de Work in Progress shows van de afdeling Design Products te zien op de Royal College of Art. Met veel kunst en vliegwerk heeft studio-assistent Sanne de reizen van deze week op elkaar afgestemd, opdat ik alles net kan redden. Er komt echter een kink in de kabel: de middagvlucht

wordt gecancelled (geen piloot!) en ik moet wachten op de volgende vlucht. De opening ga ik niet halen, dat is duidelijk. Terwijl ik wacht, werk ik aan een tekst die ik vorige week al weg had moeten sturen: de curator van de Istanbul Design Biennial heeft me gevraagd een voorstel in te dienen voor de biënnale eind dit jaar. Het thema 'Manifestos' spreekt me erg aan en ik probeer mijn ideeën erover op papier te krijgen. Eenmaal in Londen werk ik nog tot laat aan mijn voorstel voor Istanbul

dat ik nog net op tijd verzend om mee te kunnen in de vergaderingen van de biënnale. Het hotel is 'too much'. Ik ben ondergebracht in een suite in South Kensington met meerdere kamers. Het had van mij best wat minder luxe gemogen.

Donderdag 6 februari

Vandaag ben ik gecommiteerde bij de afstudeerrichting Design Products van the Royal College of Art in Londen als 'expert uit het werkveld'. Ooit studeerde ik hier zelf. Wat sympathiek is, is dat je als gecommiteerde de examenstudenten halverwege het jaar al een keer spreekt en hun werk in progress kan zien. (15-17) Daarmee kan je hun examenwerk in een veel breder perspectief plaatsen bij het eind-examen, dat in juni plaatsvindt. Het is mijn derde en laatste jaar. Design Products is een grote afdeling met verschillende 'platforms' en elk docenten met een eigen ontwerpbenedering: van art-design tot hardcore industriële productie. Het beoordelen is leuk en moeilijk, omdat de diversiteit lastig te vergelijken is. Toch vind ik deze opzet relevant. Het ontwerpvak is sinds ik afstudeerde enorm veranderd en heeft er vele invalshoeken bij gekregen. Het moet als student ongelooflijk inspirerend zijn om al die verschillende invalshoeken om je heen te hebben. In Nederland zou dat een combinatie van de TU Delft, de Design Academy Eindhoven en de Hogeschool voor de Kunsten in Arnhem zijn en dat is vooralsnog een ondenkbare combinatie. Er is echter veel gedoe in het Engelse onderwijs. Ook op de RCA. Het collegegeld is de afgelopen jaren flink gestegen. De zogenaamde 'overseas' studenten betalen een vermogen. Toch komen er steeds meer buitenlanders af op de masteropleidingen

Living Spaces, TextielMuseum Tilburg

Wie de Fracture Chair in actie wil zien in het TextielMuseum, kan nog tot en met 11 mei naar Tilburg afreizen. Naast historische interieurs is er ook een concept room ingericht door Studio Makkink & Bey.

van de RCA. Een studie in Europa wordt als waardevol gezien. De opleidingen nemen steeds meer studenten aan vanwege de financiën. Ter illustratie: toen ik afstudeerde had ik twaalf medestudenten. Het tweede jaar dat ik moet beoordelen telt er 37, volgend jaar zullen het er 49 zijn. Het totaal aantal aanmeldingen neemt daarentegen af. Dat betekent dat er minder studenten zijn om uit te kiezen.

Bijkomend probleem is dat de docenten slecht worden betaald. Dat heeft tot gevolg dat er uitgerekend vandaag een staking is onder al het onderwijzend personeel. Omdat ik uit het buitenland kom, gaan de besprekingen toch door. Matthew Ward – mijn medegecomiteerde en academic expert (hoofd design Goldsmiths College) – is er ook en Hilary French die 'Deputy Head of Programme' is, ontvangt en introduceert ons bij de examenstudenten. Matt en ik moeten de tijd strak in de gaten houden om ieders werk te bespreken.

Een studente werkt aan een stoel met een flexibele kurken (15) zitting die zichzelf strak trekt over een metalen 'ruggengraat', zich in positie klemt en daarbij zitsteun geeft. Een mooi plan en een elegant beeld. Ik hoop dat ze het gefinetuned krijgt.

Een andere studente wil met rijstwater (spiegelwater dat overblijft na het wassen van rijst) aan de slag. (16) In Aziatische landen werd dit vroeger gebruikt als schoonheidsmiddel. Tegenwoordig wordt dit water echter en masse weggespoeld. Het idee heeft potentie, maar het valt me op dat ze zich – zoals veel studenten – voor de realisering en materialisering van haar idee in rare bochten wringt en het allemaal erg ingewikkeld maakt. Studenten vinden het over het algemeen lastig om groots te denken – een gedegen onderzoek naar de

werelden waarin zoiets als dit spiegelwater serieus aangepakt kan worden, wordt omzeild. Het verbaast me een beetje dat de docenten hier niet meer achteraan zitten. Kunstachtige projecten vallen nog steeds in de smaak en het verhaal (storytelling) lijkt momenteel belangrijker dan het eindproduct. Ik vind het lastig hiermee om te gaan. Het is decadent en eigenlijk een brevet van onvermogen. Toch zijn er ook mooie

verhalen van studenten die ongelooflijk helder zijn en in hun bewoordingen messcherp neerzetten wat ze signaleren en wat ze willen oplossen, zoals een meisje dat een project wil gaan doen met het 'vrijstaten' in ambassades van mensen als Julian Assange en Edward Snowden. (18-20: In de atelier-ruimtes is het een gezellige chaos. De 380 stoelen die ik voor Ahrend ontwierp passen er mooi tussen) We lunchen tussendoor in de Senior

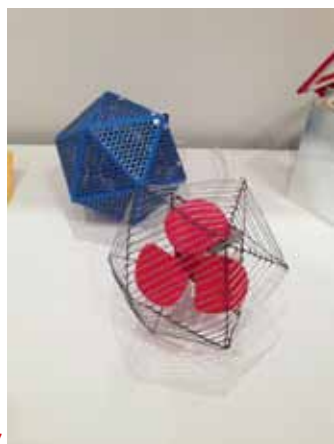
Common Room, met bedienend personeel en driegang menu's. Grappig hoe klassiek het Engels onderwijs tegelijkertijd toch ook blijft... Er is hier veel kunst te zien van oud-studenten. En ter begroeting in de entree twee wassen beelden van RCA-helden Henry Moore en David Hockney. (21) Eind van de middag spreken we nog met de eerstejaars over hun hoop en verwachtingen van de opleiding. En dan vliegsvlug naar het vliegveld.

15

16

17

18

19

Vrijdag 7 februari

Om 9.00 uur in Arnhem vergaderen met het bestuur van het Ontwerp Platform Arnhem (OPA). Vorig jaar namen Jeroen van den Eijnde (theorie-docent en onderzoeker ArtEZ), Eveline Holsappel (conservator toegepaste kunst Museum Arnhem) en ik het bestuur over van dit noodlijdende platform. We hebben een nieuwe organisatie opgezet met een ambitieus jaarprogramma.

Om 11.30 ben ik voor het eerst deze week op de studio. Een Zweeds bedrijf waarvan ik deze week de e-mail te laat zag voor een afspraak, heb ik gisteravond laat thuis nog mijn presentatie gemaild. Ik spreek telefonisch met de artdirector. Hij vindt de ideeën interessant, wil met zijn afdeling 'productontwikkeling' spreken en belooft volgende week weer contact op te nemen. Ik wilde in de middag naar Textiel

Museum Tilburg vanwege de opening van 'Living Spaces' waarin mijn Fracture Chair wordt getoond. Het lijkt me erg leuk, maar het regent, ik heb een berg werk liggen en besluit niet te gaan. (22) Enrico van Magis heeft foto's doorgestuurd van prototypes waaraan we werken voor Milaan en Koos komt langs om de foto's te bespreken die hij van mijn N34-project voor Drenthe wil maken.

Ik besluit om eens vroeg naar huis te gaan en ben rond 18.30 uur thuis om met man en zoon te eten. Laat in de avond krijg ik nog een sms van Jos van Innofa. Hij was vandaag met zijn stoffen bij Moroso. Het ging goed daar, hij klinkt erg optimistisch. Ben benieuwd naar de details. We zullen zien. Het is altijd pas duidelijk of nieuw werk in Milaan getoond wordt als het in het vrachtwagentje naar de beurs zit.

20

21

22